

SAVONLINNAN MUSEON TUTKIMUSLEIRI

RISTIINAN ASTUVANSALMESSA 16.-19.6.1988

1. KOHTEEN SIJAINTI
2. KOHDE
3. TUTKIMUSLEIRIN ORGANISAATIO
4. LEIRIN OSANOTTAJAT
5. KALUSTO
6. LEIRIN RAHOITUS
7. KAIVAUSLEIRIN TYÖTAVOITTEET
8. KAIVAUSLEIRIN TOIMENPITEET JA TULOKSET
9. LIITTEET

{ -peruskartta Ristiina/Astuvansalmi

-luonnospiirokset: I Kaivausalue, II Pohjan profiili

-Savonlinnan museon tutkimussuunnitelma kesälle 1988

-Museoviraston tutkimuslupa

-kustannusarviot ja -laskelmat

-sukellusajat

eivät
mukaan
kertomuk-
sessa
(6.9.2013
S.B.)

Laatinut: Juhani Grönhagen

1. Kohteen sijainti

Kohde sijaitsee Mikkelin läänissä Ristiinan kunnassa Yöveden Astuvansalmen pohjoisrannalla vastapäätä Astuvansaarta (x=6815 24, y=529 18 ja z=66-72).

2. Kohde

Kohteena oli Astuvansalmen jyrkässä kalliossa olevien kalliomaalausten edustan vedenalainen pohja. Museoviraston merihistoria-toimiston aloitteesta paikalla suoritettiin vuonna 1985 tarkistus-sukellus, jolloin selvitettiin näköhavaintoihin perustuen lähinnä pohjan muoto ja koostumus. Esine- ja fragmenttilöytöjen tekemistä ilman kaivausta ei pidetty mahdollisena runsaan mudan ja kevyen detiruslietteen vuoksi.

Pohja kalliomaalausten edustalla näyttää syvenevän hyvin jyrkästi terasseittain noin 12 metriin. Aivan rantaviivassa on louhikkoa, joka koostuu yläpuolelta irronneista lohkarista. Louhikko jakovikko jatkuvat 4 - 6 metriin, jonka jälkeen pohja loivenee ja on joko kalliota tai mutapohjaa. Kohteen länsipäässä kallio jatkuu äkkijyrkkänä 9 metriin ja tasaantuu muta-pohjaksi 12 metrin syvyydessä.

3. Tutkimusleirin organisaatio

Leirin organisaatiosta vastasivat Savonlinnan museo ja Savonlinnan urheilusukeltajat r.y.

4. Leirin osanottajat

Savonlinnan museo

Grönhagen J.
Lehtinen L.

Savonlinnan urheilusukeltajat r.y.

Herttuainen A.
Hämäläinen H.
Kuronen J.
Laitinen R.
Malkki M.
Mikkonen E.
Niskanen H.
Nousiainen
Nuutinen E.
Pihlasvaara A.

Emäntänä toimi Nina Kettunen.

5. Kalusto

Varsinainen kaivauskalusto kuljetettiin Savonlinnasta Ristiinaan "Axel von Fersen" ja "Kavassi" -laivoilla, jotka toimivat koko leirin ajan majoitustukikohtina. Laivat ankkuroitiin kohteen välittömään läheisyyteen.

Sukellus- ja pumppauslauttana oli Enso-Gutzeitilta lainaksi saatu vanha kapulalossi (6 x 10 m).

Mammuttipumppuna käytettiin 75 mm joustavaa muoviputkea. Tarvittava ilma saatiin Savonlinnan kaupungilta vuokratulla isolla rakennustyömaan kompressorilla. Lisäksi hengitysilman saamiseksi käytössä oli kaksi korkeapainekompressoria. Kevyt-kuljetuksiin oli soutuvene ja kaksi yksityisen omistamaa moottori-venettä. Vedenalaista kuvausta varten oli museon Sea & Sea ja yksityisen omistama Nikonos IV kamerat.

Maantiekuljetukset esim. muonatäydennykset hoidettiin yksityisillä autoilla.

6. Leirin rahoitus

Leirin työvoimana oli vapaaehtoisia urheilusukeltajia, joille ei maksettu varsinaista palkkaa. Museo oli varannut leirimenoihin 8.000 mk, mikä riitti hyvin alus-, kompressorivuokra-, muona-, ym kuluihin.

7. Kaivausleirin työtavoitteet

Tutkimuskohteen yläpuolella olevassa kalliossa on noin 15 metrin leveydeltä maalauksia, jotka ovat 6,8 - 11,8 metrin korkeudella Yöveden pinnasta. Niitä on yhteensä yli 60 kappaletta ja aiheina 18 - 20 hirveä, 1 nelijalkainen tunnistamaton eläin, 1 kala, 18 ihmishahmoa, 10 kämmenenkuvaa, 2 jalankuvaa, 8 venettä ja 3 geometristä kuviota. Kalliomaalausten tutkimusten yhteydessä on aikaisemmin löydetty kaksi nuolenkärkeä, toinen kampakeraamisen kauden loppupuolelta, toinen pronssikaudelta. Löydöt sopivat yhteen maalauksen geologisen ajoituksen kanssa 2000-1000/500 eKr. (Sarvas 1973:19;22).

Maalausten vedenalaisen pohjan tarkemmalla tutkimisella pyrittiin uusien esinelöytöjen tekemiseen. Eloperäiset fragmentit voivat otollisissa vedenalaisissa olosuhteissa säilyä erittäin kauan. Kohteen pohjamuodostus tarjoaa tähän erinomaiset mahdollisuudet.

Tavoitteena oli imuroida mammuttipumpulla eri syvyyksillä olevilta terasseilta irtonainen maa-aines pintaan ja siivilöidä se esineiden ja erilaisten eloperäisten fragmenttien erottamiseksi.

Pyrkimyksenä oli olosuhteiden salliessa dokumentoida vedenalainen työskentely ja kaivauskohde valokuvaamalla.

Mahdolliset vedestä tehtävät löydöt toisivat merkittävästi lisävalaistusta kalliomaalausten käyttöproblematiikkaan.

Kaivausleirin aikana oli tarkoitus inventoida lähialueen asutuspaikkoja (aikaisemmin tunnettuja vain Heiniemi, Neulaportti sekä tarkastaa sukeltamalla Uittamonsalmen Vierivuoren pohja.

8. Kaivausleirin toimenpiteet ja tulokset.

Kaivausleirin työtavoitteet onnistuttiin täyttämään vain osittain. Kolmen tehokkaan työpäivän aikana sukellustunteja kertyi yhteensä 29, joista varsinaista mammuttipumppausta 25 tuntia. Pumppausaikaa voidaan pitää erinomaisena.

Tutkittava alue rajattiin sektoriköysillä (KUVA I, sektoriköyri I & II) käsittämään vedenalaisen kaistaleen kalliomaalausten koko esiintymisleveydeltä. Kaivettavan alueen laajuudeksi laskettiin n. 100 m². Ajatuksena oli imuroida pohjasedimenttiä siltä alueelta, mihin kalliomaalauksia tehtäessä ja myöskin käytettäessä olisi jotain voinut joutua veteen.

Pohja tutkimuspaikalla on hyvin jyrkkä. 5 - 6 metrin syvyydellä oleva terassi valittiin kaivauksen aloittamispaikaksi. Koe-kuoppa tehtiin myös 9 metrin syvyydessä äkkijyrkän kallion juureen, jossa todettiin pohjasedimentin olevan mutaa.

Kiinteämpiä maa-aineksia ei tavattu vielä 100 cm syvyydessäkään, minkä jälkeen päätettiin keskittyä kaivamaan vain ylempää 5 - 6 metrin syvyydessä olevaa terassia (kuva II). Kaivaus aloitettiin kohteen länsipäästä ankkuroidulta työlautalta 6 metrin syvyydessä sijaitsevan kallion reunalta rantaan päin noin metrin kaistaleina. Kaistaleen syvetessä rantaan päin ja jyrkällä rinteellä olevan louhoksen ja kivien tullessa eteen siirryttiin jälleen kallion reunaan kaivamaan uutta kaistaletta. Työtä haittasi näkyvyyden katoaminen ajoittain lähes täydellisesti.

Mammuttipumpun teho ei myöskään tuntunut riittävältä. Maa-aines kevyen pintamudan ja helposti irtoavan sorakerroksen alla on erittäin kovaa savea, jonka irrottamiseen mammuttipumpun pelkkä imuteho ei riittänyt, vaan savesta oli vaivalloisesti "leikattava" pieniä paloja. Palat oli vielä pienittävä ennenkuin mammutti kykeni imemään saven 75 mm putkeen. Toimenpide hidastutti oleellisesti kaivaustyön etenemistä.

Kaivausalueeksi määritellystä noin 100 m² alueesta saatiin kolmen tehokkaan pumppauspäivän aikana kaivettua vain noin 11 m². Syvimmilleen n. 120 cm kaivaus saatiin kivien 1 ja 2 ympäriltä (kuva I, II). Yhtään esihistorialliselta ajalta peräisin olevaa esinelöytöä ei tehty. Kalliomaalausten suosioista käyntikohteena kertoo lukuisa määrä pullonkorkkeja ja säilykepurkkeja.

Kohteen ja vedenalaisen työskentelyn valokuvaus jäi pelkäksi epäonnistuneeksi kokeiluksi. Kuvaus onnistuu vain parempien keinovalojen ja laajakulmaobjektiivin avulla.

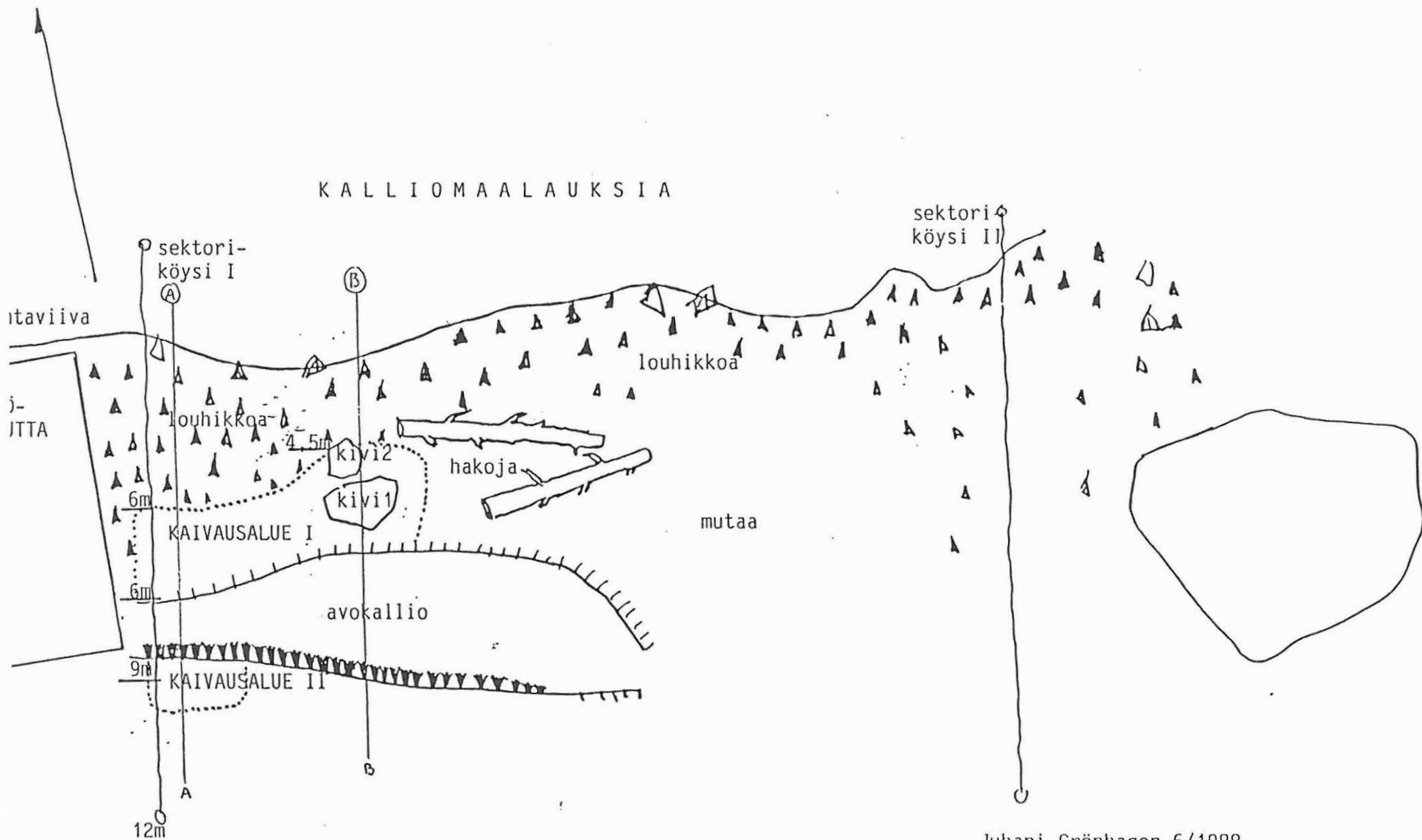
Jatkotutkimuksia suunniteltaessa on konsultoitava pohjasedimentti tutkijoita, jotta saataisiin täysin selville kalliomaalausten edustan pohjakerrostumien ikärakenteet.

Mammuttipumppauskaluston on oltava nykyistä huomattavasti tehokkaampaa. Jos kaivauksessa on tunkeuduttava tiiviin savikerroksen läpi, on harkittava spuulin käyttöä saven irrottamiseksi. Ongelmana on kuitenkin spuulin kovakouraisuus ja näkyvyyden täydellinen katoaminen varsinkin, jos voidaan

odottaa löytöjä myöskin savikerroksesta. Mikäli kaivauksissa ei tarvitse mennä savikerroksen läpi voidaan jatkokaivaukset suorittaa loppuun runsaassa viikossa nykyisellä kalustolla ja tehokkaammalla 4 - 5 päivässä.

Asutuspaikkainventointi tuotti tuloksena yhden uuden paikan (tarkastuskertomus L. Lehtinen: Hartikkala, Hyyrniemenharju, x=6819 36, y=521 58, z=80-85, kvartsi-iskoksia, koekuopista ei löytöjä. Uittamonsalmen kohdetta ei ajan puutteen vuoksi ehditty tarkistaa.

RISTIINAN ASTUVANSALMI x=6815 24
 KALLIOMAALAUKSET y=529 18
 Kaivausalue 16-19.6 z= 66-72

RISTIINAN ASTUVANSALMI/KALLIOMAALAUKSET
Pohjan profiili, sedimentit

